

UNELTE DE PIATRĂ NEOLITICE AFLATE ÎN BAZINUL RÂULUI VÂLSAN, LA STROEȘTI - ARGEȘ

NICOLAE P. LEONĂCHESCU*
GION D. IONESCU**

Natura și vârsta rocilor care alcătuiesc scoarța terestră a județului Argeș constituie elementul principal care a condus la o varietate impresionantă de forme ale reliefului local. Peste acestea, apele, pornind din pantele de sud ale masivului făgărășean, și-au fierăstruit albiile orientate aproape paralel, tot către sud, contribuind astfel la accentuarea compartimentării, ca un agent de prim ordin.

Printre acestea, râul Vâlsan, având sorgintea într-o terasă cu lac glacial de sub vârful Scărișoara Mare (2495 m)¹, culege apele dintr-un bazin ce poate fi înscris într-un dreptunghi, orientat cu laturile lungi pe direcția nord-sud. După o călătorie de 85 km își depune comoara apelor în râul Argeș cu care confluează în apropierea comunei Merișani².

Lungimea râului ar presupune și o extindere mai pronunțată a bazinului în sensul flancurilor sale. Dar lucrurile sunt așezate altfel. Mai ales flancul estic (stâng) este destul de îngust și-l apropie mult de râul Doamnei.

Apropierea de cumpăna apelor face ca râul Vâlsan să nu aibă afluenți decât izvoare și pârâiașe neînsemnate. În schimb, natura a dotat bazinul său cu podoaba pădurilor, mai ales de foioase, cu goluri alpine acoperite de pășuni mătăsoase, iar în zona subcarpatică cu poieni însoțite și mănoase.

Toate acestea și alte condiții de mediu, tot pe atât de favorabile vieții, explică de ce omul s-a aciuat și a continuat să trăiască în zonă din vremuri imemorabile.

Dat fiind că valea Vâlsanului nu s-a bucurat de o atenție deosebită a arheologilor, cel puțin cu simple periegeze, se impune ca cercetătorul să aibă în vedere și spațiile vecine. Astfel, în zona din vest dintre argeș și Olt, omul s-a instalat

* Universitatea Tehnică de Construcții București.

** București.

¹ Aurelia Barco, E. Nedelcu, *Județul Argeș*, Editura Academiei, București, 1974, p. 48.

² Astăzi însă, o parte din apele Vâlsanului au fost deversate în lacul de acumulare de la Vidraru și, ca urmare, debitul lui e mai redus.

încă din paleoliticul inferior, unde a creat „un puternic centru al activității” sale³. Pe valea Mozacului s-au găsit unelte de piatră cioplită încă din premusterian⁴.

Faptul că în acele vremuri neguros de îndepărtate, lacul getic pătrunsese adânc în zona Argeșului⁵, creând un mediu deosebit de bogat în faună, favorabil pentru hrana omului, se admite că zona a fost încununată de natură cu atributul de antropogenetică⁶.

Cât despre zona din estul Vâlsanului, bazinul său nu se află prea departe de Jidava, Stoenesti, Gemenea sau Bogați, localități cunoscute ca stațiuni preistorice⁷.

Este de așteptat dar, ca omul să fi fost atras aici cel puțin din neolitic sau chiar din paleoliticul târziu. Un indiciu îl dau uneltele din paleolitic aflate la Merișani în confluența Vâlsanului cu Argeșul⁸.

Cercetătorului arheolog i-ar fi de ajuns pentru început să viziteze așezările înșirate ca o salbă pe flancurile albiei, investigând școlile și căminele culturale, pentru a culege relicve ale neoliticului⁹. Nu trebuie uitat minusculul muzeu parohial al bisericii monument istoric din Brădet.

Autorii acestei încercări de a stârni interesul arheologilor prezintă numai câteva piese din muzeul de la Căminul cultural al comunei Stoenesti, muzeu organizat de Societatea cultural-științifică, „Stoenesti-Argeș”.

Obiectul nr. 1 este un topor de piatră șlefuit și perforat, cântărind 1,900 kg (fig. 1/1). Roca din care a fost desprins și prelucrat este de natură vulcanică. Are culoarea cenușie închisă, aproape neagră. Dealtfel, primele unelte de acest fel, semnalate mai întâi la noi în țară, la 1864, de către locotenentul colonel Pappazoglu, au fost patru topoare de „piatră neagră”, aflate în malul Argeșului¹⁰.

Pe întreaga suprafață a acestui topor se simt la pipăit numeroase denivelări, gropițe cu diametrul de 3-5 mm. S-ar putea ca unele din ele să se fi produs cu ocazia folosirii. Pe muchia sa se observă o ruptură, dovadă că a fost intens utilizat.

Sunt de reținut două caracteristici deosebite ale acestui topor:

a) gaura de înmănșare cu coada, mai apropiată de muchie, este tronconică, diferența dintre diametre fiind de 7 mm, și

b) în plan vertical și plecând dinspre muchie către tăiș, are o deviere spre stânga de circa 12°. Devierea a fost practică intenționat cu ocazia degroșării vârfului. Rațiunea ar fi pentru mai ușoara aplicare a loviturilor și la despicarea lemnului¹¹.

³ I. Nania, *Unelte ale paleoliticului inferior descoperite pe văile Dâmbovicului și Mozacului*, în „SCIV”, 1972, nr. 2, p. 234.

⁴ E. Condurachi, Vlad Dumitrescu și M. C. Matei, *Harta arheologică a României*, București, Editura Meridiane, 1972, p. 8, harta 2.

⁵ V. Mihăilescu, *Dealurile și câmpiile României*, București, 1966, p. 190-201 și 292-308.

⁶ P. I. Dicu, *Descoperiri atribuite paleoliticului inferior pe cursul mijlociu al Argeșului*, în „SCIV”, 1972, nr. 2, p. 223 și urm.

⁷ C. C. Giurescu și D. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, Editura Științifică, București, 1975, p. 24-25.

⁸ P. I. Dicu, *op. cit.*, p. 224.

⁹ Pornind dinspre vărsare, acele așezări sunt: Merișani, Bunești, Zămești, Căcaleți, Bohari, Toplița, Bădiceni, Mălureni, Stoenesti, Costești-Vâlsan, Vâlsănești, Valea Faurului, Mușătești, Galeșul, Brăduț și Brădet, necitând o serie de cătune de mai mică importanță.

¹⁰ E. Comșa, *Date despre unelte de piatră șlefuită din epoca neolitică și din epoca bronzului pe teritoriul României*, în „SCIV”, 1972, nr. 2, p. 245-262.

¹¹ Barda actuală încă are o asemenea deviere.

Obiectul a fost găsit de pădurarul Dumitru Ionescu în pădurea satului Stroești, la punctul „Râpa Dadelor”. De la acesta a fost achiziționat de colonelul (r) Ion Ionescu și donat muzeului¹².

Obiectul nr. 2 este tot un topor de piatră șlefuit și perforat, în greutate de 0,310 kg, adică de aproape șase ori mai ușor decât toporul cel negru. Obiectul a fost aflat la punctul „Valea Totelor”. Roca din care provine este de asemenea, de natură vulcanică, cu granulație păstoasă fină și de culoare cenușie mult mai deschisă (fig. 1/2).

În aspect general amintește topoarele de aramă cu tășurile în cruce. Până și curba de avânt, cu înclinare de aproximativ 10° față de axul orizontal, probează că toporul de aramă a servit de model¹³. Simetria, finețea și armonia liniilor denotă o îndemânare cu oarecare virtuozitate în execuție, atât la degroșare, cât mai ales la finisare și șlefuire.

Obiectul nr. 3, topor de piatră șlefuit și perforat, a fost realizat din rocă vulcanică de aspect uniform și de o nuanță cenușie care se situează între cele două topoare prezentate mai sus (fig. 1/3). Și acest topor dovedește o remarcabilă îndemânare în execuție și finisare. Greutatea sa abia atinge 0,300 kg. Acest toporaș a fost descoperit la punctul „Lacul cu Ochi” de pe teritoriul comunei Stroești și donat de același iubitor de antichități colonelul (r) Ion Ionescu. Cu toate că greutatea sa mică pune întrebarea dacă a fost folosit, faptul că pe tășul și flancurile sale se observă bavuri și așchieri constituie probatoriul intensei sale utilizări, deosebindu-se astfel de toporul nr. 2.

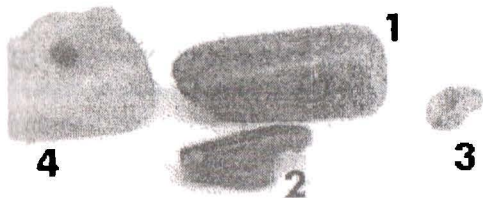

Fig. 1. Unelte de piatră de pe Valea Vâlsanului.

Cu ocazia sesiunii de comunicări științifice din 15 noiembrie 1980 de la complexul Muzeal Golești, profesorul Ion Nania din Pitești a donat celui muzeu un topor de piatră șlefuit și perforat cu tășurile în cruce. Profesorul afirmă că asemenea topoare ar fi primele unelte pomiviticele ale omului¹⁴. Ipoteza profesorului Nania poate fi admisă dar nu numai la lucrările viei sau pomilor, ci și la orice muncă de săpat de scormonit. Utilizarea i-a lăsat urme în tășuri și pe flancuri.

Obiectul nr. 4 este un pond (greutate) din piatră aplatizată de râu, cântărind 1 kg. Se pare că cel mult gaura ar fi în parte rezultatul prelucrării de către om. Este ovală și excentrică față de laturile poligonului neregulat care formează perimetrul acestei piese (fig. 1/4). Ar fi putut fi folosită la întinderea firelor urzelii, în timpul țesutului fibrelor textile.

Putem afirma că aceste piese au fost prelucrate din roci foarte dure, de mare adâncime la formare, vulcanică și provenind din puncte diferite. Se pare că toate vor fi fost adus pe calea schimbului (trocului). Toate cele trei topoare - descoperiri

¹² După fișa cu care este expus în muzeu.

¹³ Gion Ionescu, *Toporul de aramă de la Calvini*, în „Mousaios”, 1976, p. 10-13.

¹⁴ I. Nania, *Prima unealtă pomivitică folosită în țara noastră*, comunicare la sesiunea anuală a Complexului Muzeal Golești, 15 noiembrie 1980.

întâmplătoare - dovedesc o deosebită măiestrie în execuție. Din acest punct de vedere, toporul nr. 2 poate fi apreciat ca o operă de artă.

În ceea ce privește vârsta lor, cel mai vechi pare a fi toporul cel negru, nr. 1, din neoliticul propriu-zis. Celelalte două, date fiind formele lor și finețea prelucrării, se presupune că au fost prelucrate în perioada de tranziție spre epoca bronzului. Prezența lor arată vechimea și continuitatea locuirii omului în așezările ce și le-a creat în valea generoasă, ca mediu, a Vâlsanului.

Se adaugă la aceste constatări și faptul că râul Vâlsan și bazinul său au trezit interesul oamenilor de știință și din alt punct de vedere. În august 1956, Nicolae Stoica din Galeș a descoperit în apele Vâlsanului un gen necunoscut de pește, numit de localnici asprete, care a primit numele științific de *Romanichtys valsanicola*.

Este un pește relict terțiar cu endemism foarte accentuat și a fost declarat monument al naturii¹⁵. Necunoscut până atunci în știință, *Romanichtys valsanicola* vine din trecut ca o mărturie vie că bazinul Vâlsanului a oferit condiții prielnice pentru evoluția vieții din cele mai vechi timpuri.

Se consemnează, pe aceeași linie și opinia regretatului profesor Aurelian Sacerdoțeanu că numele râului Vâlsan provine de la un pește „vâlsan“, care pe vremuri popula apele sale și că este un hidronim foarte vechi, din perioada totemică a civilizației umane¹⁶.

Comuna Stroești și toate așezările din jur au astfel cum să bată primul țărș al istoriei lor. Este de așteptat și posibil ca descoperirile viitoare să întărească și chiar să depășească în adâncime aceste dovezi.

¹⁵ N. Stoica, *Aspretele, un nou gen de pește*, în „Vânătorul și pescarul sportiv“, 1957, nr. 9; Idem, *Cercelări hidrologice și piscicole asupra râului Vâlsan, afluent al Argeșului*, comunicare la ședința din 12 martie 1965, la Societatea de Științe Naturii și Geografie din R. S. R.; „Comunicări de zoologie“, V, p. 105-114.

¹⁶ Aurelian Sacerdoțeanu, *Toponimie și onomastică pe valea Vâlsanului îndeosebi la Stroești-Argeș*, comunicare ținută în ziua de 28 iulie 1974, la cea de a III-a sesiune științifică de vară a Societății cultural-științifice „Stroești-Argeș“. Ipoteza a fost formulată de Vasile Bogrea din Târnăuța - Cernăuți.